

ИНДИВИДУАЛИЗМЫН ТУХАЙ ОЙЛГОЛТ

Профессор Р.Дарьхүү – МУИС-ийн ШУС-ийн Философи, шашин судлалын тэнхим
Магистрант Н.Наранхүү - МУИС-ийн ШУС-ийн Философи, шашин судлалын тэнхим

Түлхүүр үг: хувь хүн, хувь хүний онцлог чанар, жинхэнэ оршихуй, эрх чөлөө

Товч утга: Энэхүү өгүүлэлд индивидуализм, түүний судлагдахуун болсон хувь хүн гэж хэн болох тухай, хувь хүний онцлог чанарын асуудлыг философийн хүн судлалын үүднээс авч үзэв.

Хувь хүний тухай асуудал бол нийгэм-хүмүүнлэгийн мэдлэгийн, ялангуяа философийн мэдлэгийн бүтэц дотор чухал асуудлын нэг мөн. Хувь хүн, түүний статус, чөлөөт хөгжлийн тухай философи-ёс зүйн үзэл болох индивидуализм үүсэн хөгжсөн нь санамсаргүй зүйл бус билээ.

Индивидуализмын үзлээр, “Хувь хүн бол бусад объектуудын доторх объект, бусад юмсын доторх юм бус, түүнийг гаднаас нь танин мэдэж болохгүй. Хувь хүн бол өөрөө өөрийгөө дотроосоо танин мэдэж, бүтээж, хөгжүүлж болдог онцгой оршихуй юм”.

Хувь хүн хэмээх ойлголт эртнээс эдүгээ хүртэл философи сэтгэлгээний түүхэнд судлаачдын анхаарал татсан асуудлын нэг байсан, өнөөдөр ч байсаар байна. Орчин үед ч дотоод, гадаадын философичид, сэтгэл судлаачид, социологичид хувь хүний тухай асуудалд онцгой анхаарал хандуулан судалж байна. Тухайлбал, хувь хүний тухай философи асуудлаар судалгааны олон чухал бүтээл¹ хэвлэгджээ. Орчин үед ийнхүү дэлхий дахинаа хувь хүний тухай асуудлыг философийн хүн судлал, нийгмийн философийн үүднээс олон судлаач судалж байна.

Профессор Р.Дарьхүүгийн тэмдэглэсэнээр: “... бодит байдлыг хувирган өөрчлөхөд шийдвэрлэх нөлөө үзүүлэх болсон шинжлэх ухаан, техник, технологи, мэдээллийн өнөөгийн эрин үед хүний асуудал хүмүүнлэгийн шинжлэх ухааны чухал судлагдахуун болж байна. Учир нь бүхний үндсийн үндэс болсон хүний асуудлыг философид хэрхэн ойлгож шийдвэрлэсэнээс шалтгаалж, хүний хүмүүжил, боловсролын агуулга, төрөөс хүн, нийгмийг өөрчлөн шинэчлэх чиглэл, нийгэмд хүний гүйцэтгэх үүрэг, хүний эрх, эрх чөлөө зэрэг олон асуудал ихээхэн хэмжээгээр хамаарна. Иймээс хүний асуудал нь онолын төдийгүй практикийн чухал ач холбогдол бүхий асуудал мөн”².

Энэ томоохон зорилтын хүрээнд эн тэргүүнд хийх ажлын нэг бол хувь хүний онцлог болон оршихуйн тухай индивидуалист философийн сургалт судалгааны ажлыг өргөжүүлэн гүнзгийрүүлэх явдал юм. Учир нь индивидуализм бол хувь хүний хөгжлийн онол-арга зүйн нэг үндэс юм.

Индивидуализм нь философийн олон салбар ухаантай холбогддог оос философийн антропологи, ёс зүй болон нийгэм-улс төрийн философитой илүү их холбоотой. Хувь хүн гэж хэн вэ? Хувь хүний онцлог нь юунд орших вэ? Хувь хүний хөгжил, төлөвшлийн голлох хүчин зүйл болон шалгуур, түүний үр дүн юу болох зэрэг олон асуудлыг индивидуализмын түүхэнд янз бүрээр ойлгож, тайлбарлаж ирсэн бөгөөд эдүгээ ч эдгээр асуудалд бүрэн тодорхой хариулт хараахан өгч чадаагүй л байна.

¹ John Dewey. 1999. Individualism: old and new, Gilbert Simondon, Udehn, Lars. 2001. Methodological Individualism. London: Routledge. Steven Lukes. 2006. Individualism, Микеева, Корсаков.С.Н. Методологические проблемы постижения человеческой индивидуальности. //Многомерный образ человека: Комплексное междисциплинарное исследование человека. М., Наука, 2001, Лысков А.П. Индивидуальная форма человеческого бытия в предметном поле социальной философии Дис. д-ра филос. наук: СПб., 2000.; Нескрябина О.Ф. Индивидуальность: на границе Реального и идеального / Красноярск. СибЮИ МВД России, 2001.,М.И.Данилова. Индивидуализм: История и современность. 2001. Ростов-на-Дону, Ольга Александровна. 2008. Индивидуализм как парадигмальный принцип социального познания г.м/

² Р.Дарьхүү. Дорнын болон өрнийн философи дахь хүний асуудал.УБ., 1996. 4 дэх тал

Хүмүүнлэг иргэний ардчилсан нийгэм төлөвшин тогтоход хувь хүн чухал үүрэгтэй. Хувь хүний хөгжил нь нийгмийн хөгжлийн нэг гол хүчин зүйл билээ. Өнөөгийн бидний амьдарч буй зууныг “хүн төвт хөгжлийн зуун” хэмээн нэрлэсэн нь тохиолдлын хэрэг биш. Индивидуализмын гол судлагдахуун болсон хувь хүний тухай асуудал бол орчин үе дэх нийгэм-хүмүүнлэг, түүний дотор философийн судалгааны чухал сэдэв болж байна.

Хүн анх үүссэн цагаасаа өөрийгөө хамгийн их судалсан бөгөөд өөрийнхөө талаар хамгийн бага мэдлэг хуримтлуулсан гэж Тейяр де Шарден хэлсэн байдгаас харахад хүний тухай асуудал нь философийн түүхийн аль ч цаг үед судлах хэрэгцээ шаардлага байсаар байгаа нь харагдаж байна. Эртний грекийн философич Сократ “Философи нь ертөнцийг төдийгүй хүнийг танин мэдэх арга хэрэгсэл мөн” хэмээн хэлсэн нь ч үүнийг тодотгон харуулж буй хэрэг юм.

Философи сэтгэлгээ анх үүссэн тэр цаг үеэс л хүний асуудлыг судлаж ирсэн түүхтэй. Эхэн үедээ хүний ойр орчин байгаль ертөнцийн талаар таниж мэдэхийг илүүд үзэж байсан ч хөгжлийнхөө явцад гол анхаарлаа хувь хүн рүү хандуулж ирсэн бөгөөд орчин үед хувь хүн бүр өөрийн гэсэн давтагдашгүй онцлогтой болохыг хүлээн зөвшөөрөх, хувь хүнийг дээдлэх, хувь хүний үнэ цэнэ, оршихуйн асуудлыг цогцоор нь судлах болсон үзэл баримтлалын нэг бол индивидуализм юм. Энэ үүднээс ч бид хүний асуудал тэр дундаа индивидуализмын талаар судлах хэрэгцээ шаардлага гарч байгаа юм.

Индивидуализм нь хувь хүн гэж хэн бэ гэсэн асуудал дээр төвлөрдөг философи-ёс зүйн үзэл юм. Энэ талаар доктор Б.Батчулуун хэлэхдээ: “Философи нь байгаль, нийгмийн юмс үзэгдэлтэй хамгийн өргөн хүрээтэй харилцаа, холбоотой байдаг оюун санааны үзэгдлийн хувьд ертөнцийн хязгааргүй юмс үзэгдэл дунд “цөм” байр суурь эзэлдэг хүний тухай асуудлаас хөндий байх аргагүй юм.”³ гэжээ.

А.Смит индивидуализмгүйгээр хувь хүн өөрийн аз жаргалыг бий болгох хувийн өмчийг цуглуулж бүтээж чадахгүй гэсэн үзэл санааг дэвшүүлсэн юм. Түүний үзлээр, “Бидний өмнөх ширээн дээр буй хоол унд махны худалдаачин, шар айраг исгэгч, талхчдын сайхан сэтгэлийн биш, харин тэдний хувиа хичээсэн үйлдлийн үр дүнд бий болдог”.

Оросын философич П.С.Гуревичийн үзлээр, “Хувь хүн бол хүмүүсийн нийтлэгийн ба хүн төрлөхтний задаршгүй элемент, эс (ширхэг) болж байдаг агаад хувь хүн нь түүнийг “бусад” олноос ялгадаг, өөрийн өвөрмөц тодорхой шинжтэй байна. Тэр нь хүний хамгийн ерөнхий шинж бөгөөд бүрэн бие даасан бие, байгаль, нийгмийн бодгаль мөн”⁴ гэж үзсэн байдаг.

Индивидуализм нь хувь хүний оюун санааны чөлөөт байдлыг чухалчилдаг үзэл юм. Индивидуалистууд өөрсдийнхөө хувийн зорилго, хүсэл сонирхлыг нэн тэргүүнд тавьдаг. Тийм ч учраас тэд өөртөө найдсан бие даасан шинжтэй байдаг ба хувийн сонирхлоо гадны ямар нэгэн оролцоотойгоор (засгийн газар гэх мэт) эсэргүүцэж байсан ч өөрийнхөө нөхцөл байдлыг тухайн нийгмийн бүлгийнхээс чухал байх ёстой гэж үздэг.

Индивидуализмын үндсэн асуудал нь хувь хүний жинхэнэ оршихуйн тухай асуудал юм. Үүнийг бид индивидуализмын нэг хувилбар болох экзистенциалист философийн агуулгаас тодорхой харж болно. Энэ асуудлыг юуны өмнө хүний жинхэнэ оршихуйн тухай М.Хайдеггер, Ж.П.Сартр нарын үзлээр тайлбарлая. М.Хайдеггер “Ахуй ба цаг хугацаа” (1927) бүтээлдээ хувь хүний оршихуйн асуудлыг авч үзсэн. Түүний үзлээр, “Оршин байдаг бүх зүйл ахуйн төлөвтэй боловч эдгээр нь өөрсдийн оршихуйн талаар

³ Б.Батчулуун. Философи дахь хүний асуудал. УБ., 2000. 9 дэх тал

⁴ “Индивид и индивидуальность” - //Гуревич.П.С. Философская антропология//. М., 2001

хэзээ ч гайхширдаггүй, тэд хэзээ ч онтологи асуулт тавьж санаа зовдоггүй. Энд онтологи асуулт тавьж санаа зовж гайхширдаг нэг л ахуй байх бөгөөд тэр хүн юм.”⁵

Ж.П.Сартр “Ахуй ба юу ч биш” (1943) бүтээлдээ хувь хүний жинхэнэ оршихуйг өөрийн төлөөх ахуй буюу ухамсар гэж тэмдэглээд, ухамсар бол туйлын эрх чөлөөтэй гэж үзжээ. Иймээс хувь хүн чөлөөт сонголт хийх боломжтой. Хувь хүний сонголт бол ямагт хариуцлагыг дагалдуулдаг ажээ.

Ж.П.Сартрын бичсэн “Огюдас” романы Рокантен өөрөөсөө давж, өөрийгөө нээж, өөрийгөө бүтээх төсөл бичсэнээр жинхэнэ оршихуйгаа тодорхойлдог. Түүний үзлээр, хүмүүс зүгээр л байхыг хүсдэг, өөр хэн нэгэн болохгүйгээр нэг эд байхыг хүсдэг. Тиймээс хувь хүн өөрийн хязгаарыг даван гарч, трансцендент байдлаа хэрэгжүүлэх ёстой. Ингэсний дараа л хүн байна гэдэг чинь юу гэсэн утгатай болохыг танина. Гэхдээ хэзээ ч хувь хүн төгс трансцендент байдалд хүрч чадахгүй. Учир нь хувь хүн бол тасралтгүй хэрэгжиж буй төсөл, үүнд хязгаар гэж үгүй. Хязгаар тавих цорын ганц нөхцөл бол хувь хүний өөрийнх нь үхэл.⁶

Түүний үзлээр, “Туйлын эрх чөлөөний илэрхийлэл бол хувь хүний сонголт хийх боломж юм. Миний сонголт бол том хариуцлага билээ”. Энэ хариуцлагыг Ж.П.Сартр “хүн эрх чөлөөтэй байхаар шийтгэгдсэн” гэж тодорхойлсон юм. Хувь хүн өөрийнхөө ахуйг сонгон авч буй төдийгүй бас өөрийн хамт нийт хүн төрөлхтөнийг сонгон авч буйгаа ухамсарлах нь хариуцлагын мэдрэмжийг төрүүлж түгшүүр, цөхрөл, хаягдсан байдалд хүргэнэ.⁷ Ийнхүү индивидуализм нь хувь хүний эрх чөлөөтэй байх, өөрөө өөрийгөө таньж мэдэх, өөрөө өөртөө эзэн байхыг илэрхийлдэг үзэл юм. Индивидуализм нь уламжлал, нийт хүмүүсийн үзэл бодол, хэвшил зэрэгтэй зөрчилдөж байсан ч өөрөө бүтээх турших хандлагатай урлагийн сонирхол амьдралын хэв маягтай холбогдож байдаг.

Индивидуалист философид хоёр үндсэн ойлголт байна. Энэ ойлголтуудын агуулгыг тодорхой болгох нь чухал юм. Эдгээр ойлголт нь “хувь хүн” /Индивид, an individual/, “хувь хүний онцлог чанар” /Индивидуальность, Individuality/ гэсэн ойлголтууд юм.

Хувь хүн [Individuum-хуваагдахгүй, бие даасан] бол хүмүүсийн хамтын нийгэмлэгийн нэг гишүүн билээ. Нийгэмд байж болох тэр нийгмийн бүлэг, нийгэм, хүн төрөлхтний нэгэн хуваагдашгүй элемент нь хувь хүн юм. Хувь хүний хувьд бусдаас ялгарах тодорхой шинж чанартай тэр нь түүний “хуваагдашгүй, нэг юм” гэсэн онцлог чанар юм. Хувь хүнийг дүрслэхэд бид юуны түрүүнд өөрийн биологийн шинж чанарыг илэрхийлдэг. Тийм учраас бид энэ ойлголт нь зөвхөн бие махбод төдийгүй хүний хамгийн түгээмэл, сэтгэл зүй, оюун санаа, нийгмийн шинж чанарыг ч онцолж байх ёстой.

Хувь хүн нь нийгмийн хөгжлийн нэг гол хүчин зүйл юм. Нийгэм бол хувь хүмүүсийн олон талт харилцаа, хамтын үйл ажиллагааны нэгдэл юм. Нийгэм нь хувь хүнгүйгээр оршин тогтнохгүй. Хувь хүн нийгмээс ангид оршин тогтнож, хөгжих үү? Хувь хүн зөвхөн нийгэмд өөрийгөө мэдэрдэг үү зэрэг олон асуулт урган гарч байна .

К.Маркс, Ф.Энгельс нарын үзлээр, хүн бол байгаль-нийгмийн амьтан болно. К.Марксын үзлээр: “Хүний мөн чанар бол нийгмийн харилцааны нийлбэр цогц болоход оршино”. Тэдгээрийн үзлээр, хувь хүний онцлог чанар нь хөдөлмөрлөх чадвар болон түүний нийгмийн шинж юм.

⁵Философи. УБ., 2012. 252 дахь тал

⁶<http://www.e-ir.info/2013/01/23/jean-paul-sartre-existential-freedom-and-the-political/>

⁷Ж.П. Сартр Экзистенциализм бол хүмүүнлэг үзэл мөн. УБ., 2007, 11 дэх тал

Хувь хүн бол нийгмийг бүрдүүлэгч анхны элемент буюу хуваагдашгүй цор ганц дахин давтагдашгүй онцгой нэгж юм. Хувь хүн гэж хэн бэ гэсэн асуултад философичдын олон янзаар хариулсан байдгаас заримыг авч үзлээ.

М.Вольфийн үзлээр, “Хувь хүн нь өөрөө өөрийгөө ухамсарлан, ойлгож, өөрийнхөө тухайд эргэцүүлэн бодож байдаг, өөрөөр хэлбэл өөрийнхөө оршин буйг мэдэрч буй хувь оршихуй мөн”.⁸ Энэ нь хувь хүний тухай экзистенциализмын үүднээс тодорхойлсон тодорхойлолт юм. “Хувь хүн бол бие махбодь, оюун ухааны дээд эзэн мөн” гэж Жон Стюарт Милль тодорхойлсон байдаг. Энд хувь хүн бол зөвхөн өөрөө өөрийнхөө эзэн, мөн зөвхөн өөрийнхөөрөө амьдралаа гэсэн индивидуалист философийн үзэл санаа бас агуулагдаж байна.

Эдгээрээс үзэхэд, хувь хүн бол бусад хүмүүсээс ялгарах онцлог чанар бүхий, дахин давтагдашгүй гэдгээ ухамсарлаж, оюун ухаандаа тунгаах чадвартай хүн юм. Ингэж тодорхойлох болсон нь хувь хүн бүр өөрийн бусдаас ялгарах онцлог чанараа мэддэг мөн, яг над шиг бодож сэтгэдэг яг над шиг ярьдаг, яг над шиг зүс царайтай бие бялдартай хүн байхгүй гэж хүн болгон бодож тунгаадаг байх, улмаар бусдыг ч онцгой болохыг хүлээн зөвшөөрч хүндэтгэн харилцах нь чухал гэсэн утгатай юм.

Индивидуализмын өөр нэг үндсэн ойлголт бол “Хувь хүний онцлог чанар” / индивидуальность, Individuality/ юм. Хувь хүний давтагдашгүй онцгой чанар бол философийн асуудал мөн. Энэ асуудал философичдид илт тодорхой мэт санагддаг. Энэ дэлхий дээр хүнтэй эгнэх амьтан байхгүй. Сократаас эхлээд орчин үеийн технократ хүртэл ихэнх хүмүүс тэгж ойлгодог. Хүн бүр өвөрмөц бөгөөд давтагдашгүй надтай адилхан тийм хүн энэ дэлхий дээр байхгүй гэж бид ч боддог.

“Хувь хүн гэдэг ямар гайхамшигтай гэж санана! Хүн ямар сайхан сэтгэдэг юм бэ? Хүн ямар энгүй их чадвартай юм бэ? Биеийн байдал, хөдөлгөөнөөр ямар онцгой бөгөөд гайхалтай юм бэ? Хүн өөрийгөө ямар утгаар энгүй их байгалийн дүр төрх гэж зарладаг юм бол? Яагаад хүн өөрийнхөө тухай ингэж боддог байна вэ? Хүн үг ярьдгаараа хэлгүй адгууснаас дээгүүр учраас тэгж боддог байж болох юм даа. Хувь хүн бол хосгүйчүүдийн дундах хамгийн хосгүй болж таардаг.

Гэтэл орчин үед философийн антропологийн зарим төлөөлөгч хүний онцлог давтагдашгүй чанараас татгалзах явдал ч байна. Тухайлбал, социобиологичидийн үзлээр, бүх амьтад нэгэн адил зарчмаар амьдардаг байна. Хүн төрөлхтөний иргэншлийн хүртээл хэмээн бидний эрхэмлэдэг уламжлалын дотроос олон зүйл хүртээл амьтдын нийгмийн зан байдалд шууд адил талтай байна.

Чоно сүрэг болон бөөгнөрдөг, зөгийнүүд үүрээр амьдардаг, буга сүргээрээ байдаг. Социобиологичдын үзлээр энэ бүхэн нь нийгэмсэг амьдралын илэрхийлэл хэмээн төвөггүй нэрлэж болох ажээ. Тэр ч байтугай бодь сэтгэлийг (сэтгэл харамгүй) хүний өвөрмөц шинж бус, энэ нь бүх амьтан байгалиас заяасан тархмал шинж мөн гэж тэд үздэг. Социобиологичид амьтад дохио зангаагаар харилцдаг гэж тайлбарладаг.

Ингэхлээр хүний хосгүй онцгой чанарын тухай философийн хүн судлалын үзлийг дахин шинээр авч үзэх хэрэгтэй байна. Антропотөвт үзлийн халдвар авсан хүн өөрөө өөрийгөө орчлон ертөнцийн эзэн хаан гэж зарлан, үнэхээр ховор онцгой чанартай гэж үзсэнээр биеэ тоох болжээ. Гэтэл хүн бол ердөө л хоёр хөлтэй нүцгэн, хамгийн хэврэг

⁸М.Вольф. Хувь хүний “адилсал” юунаас бүрддэг вэ? – “Европын философи, улс төр, эдийн засгийн социологийн судалгаа, сургалтын зарим асуудал” (УБИС). УБ., 1999. 11 дэх тал

⁹Философи. УБ., 2012. 191 дэх тал

амьтан билээ гэх зэрэг үзлүүд ч байна.

Философичид хувь хүний онцлог чанарын тухай олон янзаар тайлбарласан юм. Хувь хүн бол онцгой биетэй, биологийн нэг зүйлийн хувьд өндөр зохион байгуулалттай гэж зарим нь үздэг. Эртний Элейчүүд хүний биеийг тахин шүтэх ёсыг бүтээсэн юм. Тэд хүний байгалиас заяасан гайхамшигт бүтээлийг бахдан хүний биеийн онцгой сайханыг алдаршуулж байсан билээ. Грекийн философи, урлагт хувь хүний язгуур чанар, түүний төрх, түүний бие, түүний дүр цөмийг төгөлдөржилтийн ба зохицлын эрхэмлэлээр төлөөлүүлэн хүний биеийг сэргээн буулгах, тэмдэглэхийг эрмэлзэж, хүний гантиг чулуун биеийг бүтээж, түүнийг хүссэнээрээ хийдэг байжээ.

Орчин үед олон философич байгалийн шинжлэх ухаануудын олж авсан янз бүрийн мэдээ сэлтийг цуглуулж, хувь хүний онцлогийг янз бүрээр шинжлэх гэж оролдсон билээ. Ж.Ламетри “Хүн-машин” зохиолдоо хүн бол цагийн механизм шиг асдаг (түлхэгддэг) машин юм гэжээ. Орчин үеийн олон мэргэжилтэн хүнийг машинтай зүйрлэсээр байгаа бөгөөд тухайлбал, бидний мэдрэлийн тогтолцоо бол орчин үеийн механизмтай адил зүйл мөн гэж баталдаг. Гэхдээ тэд хүний зарим юм нь машинтай яг адилгүй онцгой машин мөн гэдгийг хүлээн зөвшөөрдөг.

Эртний Грекийн олон философич, дундад зууны томоохон сэтгэгчид, соён гэгээрүүлэгчид хувь хүний онцлог чанарыг оюун ухаант амьтан хэмээн тодорхойлсоор ирсэн билээ. Мөн хувь хүний онцлог чанар бол чухамхүү хүн биологи организм мөн байхын хамт нэгэн зэрэг түүнийг амьтны аймгийн хүрээнээс гаргадаг ер бусын шинжтэй байдаг явдал гэж тэд үзсэн юм.

Хувь хүний онцлог чанарын илэрхийлэл болох ухаалаг чанарын талаар олон мэргэд мэтгэлцсээр иржээ Хувь хүний онцлог чанар нь түүний сэтгэгч, ухамсарладаг ба ухаалаг чанарт оршино. Гэхдээ хувь хүний амьдралд бас ухаалаг бус байдал ч илт мэдэгдэж байдаг. Данте, Шекспир, Достоевский зэрэг зохиолчид үүнд анхаарлаа хандуулж байжээ. Хувь хүнд байдаг ухамсаргүй зүйл түүний ухаалаг байх чадварыг бодвол нэлээд илэрхий байдаг. А.Августины үзлээр, оюун ухаан өөрөө хувь хүний хамгийн эргэлзээтэй бөгөөд тодорхой бус шинжүүдийн нэг мөн бөгөөд тэр нь тэнгэрлэг нээлтээр хавьгүй муу гэгээрсэн байдаг.

Тэгвэл оюун ухааныг хувь хүний үндсэн бөгөөд хосгүй шинж гэж үзэж болох уу? Хувь хүний рациональ үйл ажиллагаа өөрийгөө хүчирхийлсэн, харин ертөнцийг захирахад чиглэсэн үйл ажиллагаа болон хувирчээ. Ерөөс хувь хүний оюун ухаан өнөө үед зарим талаар харгис хүч болов. Тэр нь хувь хүнийг дотроос нь байлдан дагуулаад зогсдоггүй бас хүсэл, оролцооноос гадуур гаднаас нь захирч хөдөлбөргүй үнэнээ хүчээр тулгадаг байна.

Экзистенциалист М.Бубер хувь хүний онцлог чанарыг бусадтай харилцах чадвар байж болно хэмээн үзсэн буй. Харилцах чадвар хувь хүнд төрөлхөөс нь чухал зүйлийн нэг юм. Хүн ямар нэг нууцыг тайлах юмуу, ямар нэг юм бүтээх зорилгоор хамтран хүч чармайлт гаргахын тулд өөртэйгөө адил амьтан өөд бас тэмүүлдэг. Хувь хүмүүсийн ийм хамтын ажиллагаанаас соёл ч үүссэн билээ.

Бид соёлыг хувь хүний онцлог чанарын илэрхийлэл хэмээн үзэж байна. Нидерландын философич Й.Хейзинга /Тоглогч хүн, 1938/ номондоо “Хувь хүний хосгүй чанар нь тоглож чаддагт оршдог”¹⁰ гэж тайлбарлажээ. Хувь хүний анхны үйл ажиллагааны

¹⁰Хейзинга.Й. Homo Ludens М.: “Прогресс”, 1992

нэн чухал төрлүүд тоглоомтой сүлжилддэг байна. Хүн төрлөхтөн байгалийн ертөнцийн зэрэгцээ хоёрдахь ертөнц буюу соёлын ертөнцийг бүтээдэг. Соёлын философид тоглоом бол юуны өмнө хувь хүний чөлөөт үйл ажиллагаа мөн гэж үздэг.

Германы философич Э.Финк “Хүний оршихуйн үндсэн үзэгдлүүд” зохиолдоо хувь хүний оршихуйд тоглоом, хөдөлмөр, ноёрхол, хайр сэтгэл, үхэл гэсэн таван үндсэн үзэгдэл байдаг. Эдгээрээс тоглоом нь бусдыгаа бодвол илүү анхдагч чанартай. Тоглоом нь хувь хүний бүхий л амьдралыг хамарч, түүнийг эзэмддэг бөгөөд хувь хүний оршихуйн хэв маягийг болон хувь хүн оршихуйгаа ойлгох аргыг тодорхойлдог. Хувь хүний онцлог чанар бол хувь хүний тоглох чадвар юм.

Э.Финкийн үзлээр, “Тоглоом нь хувь хүний оршихуйн онцгой бололцоо мөн. Зөвхөн хүн л тоглож чаддаг. Хувь хүн бүр тоглоомыг хувийн амьдралаар мэддэг бөгөөд тоглоомын тухай төсөөлөлтэй байдаг ба ойр дотны хүмүүсийнхээ тоглох зан байдлыг болон тоглоомын олон хэлбэрийг мэддэг. Нийтийн тоглоом, олон нийтийн төсөөлөл, хорхойтой ширүүн өрсөлдөөнтэй тоглоом, насанд хүрэгсдийн тоглоомыг мэддэг. Хүн бүр хөдөлмөр, улс төрийн хүрээнд болон хоёр хүйстны бие биетэйгээ харилах харилцааны хүрээн дэх тоглоомын элементийн тухай, соёлын бараг бүх хүрээн дэх тоглоомын элементийг мэддэг”¹¹. Ийнхүү түүний үзлээр, “Тоглоом бол хувь хүний оршихуйн суурь үзэгдэл мөн”.

Хувь хүний онцлог чанар нь түүний бие, хэл, сэтгэл, оюун ухааны давтагдашгүй өвөрмөц, ямагт хувьсан өөрчлөгдөх шинж, хүн өөрийн өвөрмөц шинжийг танин ухаарч, тогтоон өөрийгөө ухамсарлах байдлаар тодорхойлогдоно.

Хувь хүн бүрийн амьдралыг харах өнцөг өөр өөр байдаг шиг хувь хүн болгоны ухамсар, оюун ухаан, сэтгэхүй, өөрийгөө илэрхийлэх илэрхийлэл бүр тухайн зүйлийг мэдэрч хүлээн авч байгаа нь ч хүн болгонд өөр байдаг. Чухам энэ зүйл нь л хувь хүнийг бусад хүмүүстэй харилцахад, бусдаас онцлох тэр онцлог нь болж өгдөг. Хүн тус бүр дээр эдгээр ойлголтыг ярихын бол хувь хүний өвөрмөц дүр төрхийг бий болгох боломжтой болох юм. Энэ нь хамтын амьдралын эрх чөлөөг харуулж, бусдаас өөрийн гэсэн онцлог ялгааг харуулж чадна. Гэвч хувь хүн нь хувирах чадвартай, нийгмийн олон шинж чанарыг өөртөө багтаадаг онцлогтой билээ.

Хувь хүн ер бусын хэд хэдэн онцлог шинжтэй байдаг. Хувь хүн хүрээлэн буй зүйлийн олон янз байдлыг ухамсартаа тусгадаг. Хувь хүн л соёлын ертөнцийг бүтээдэг. Түүнд өөрт нь байгалийн ба нийгмийн өвөрмөц чанарууд гайхалтай сүлжилддэг. Хувь хүн яах аргагүй нарийн нийлмэл бөгөөд шавхагдашгүй онцгой шинжтэй юм.

Ийнхүү индивидуализмын үзлээр, хувь хүн бол цор ганц бөгөөд өөрийн хэрэгцээ, эрх ашиг бүхий онцлог биологийн болон нийгмийн чанартай хүн юм. Хувь хүний онцлог чанар нь хувь хүн байх чанар төлөв байдал; мөн бусад хүнээс тусгаар байдаг орлогдошгүй чанар, хувь хүн өөрийн хэрэгцээ, зорилго, хүсэл эрмэлзэлтэй байхаар илэрдэг.

Орчин үед философийн антропологи дэлхийн философийн нэг чухал хандлага болон хөгжиж байгаа юм. Өнөө үед философийн антропологийн судлах зүйлийн хүрээнд хувь хүний танин мэдэхүй, ойлгохуй, мэдрэхүй, инстинкт зэрэг сэтгэл болон оюуны гол хэлбэрийг, мөн шинэчлэх, хадгалах, өөрчлөх, устгах, бүтээх зэрэг үйлдлийн аливаа чухал чадварыг ч хамаарч байна. Иймд хувь хүн, түүний онцлог болон оршихуйн асуудлыг тусгайлан судалдаг индивидуализм нь өнөө үед төдийгүй цаашид ч философийн олон чиглэлийн судалгааны чухал сэдвийн нэг байсаар байх болно.

¹¹ Э.Финк. Основные феномены человеческого бытия - Проблема человека в западной философии. М., 1988. С. 357–402

***Abstract:** Individualism is a moral, political and philosophical anthropology or social outlook that stresses human independence and the importance of individual self-reliance and liberty. It opposes most external interference with an individual's choices, whether by society, the state or any other group or institution (collectivism or statism), and it also opposed to the view that tradition, religion or any other form of external moral standard should be used to limit an individual's choice of actions. Existentialism liberalism, and anarchism are examples of movements that take the human individual as a central unit of analysis. Individualism thus involves the right of the individual to freedom and self-realization.*

НОМ ЗҮЙ

- Б.Батчулуун. Философи дахь хүний асуудал. УБ., 2000
- М.Вольф. Хувь хүний “адилсал” юунаас бүрддэг вэ? – “Европын философи, улс төр, эдийн засгийн социологийн судалгаа, сургалтын зарим асуудал” (УБИС). УБ.,1999
- Гуревич.П.С. Философская антропология. М., 2001
- Р.Дарьхүү. Дорнын болон өрнийн философи дахь хүний асуудал.УБ., 1996.
- Ж.П. Сартр. Экзистенциализм бол хүмүүнлэг үзэл мөн. УБ., 2007
- Хейзинга.Й. Homo Ludens М.: “Прогресс”, 1992
- Э.Финк. Основные феномены человеческого бытия - Проблема человека в западной философии. М., 1988. С. 357–402
- Философи. УБ., 2012.